

Моргун А. О., студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Білоусов В. М., старший викладач

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Українська держава є активним учасником багатьох міжнародних космічних проектів і програм. Експлуатація космічної техніки з метою дослідження та використання космічного простору, як відомо, належить до надзвичайно ризикових видів підприємницької діяльності. Цей ризик перш за все обумовлений високою капіталоємністю космічних проектів і програм. Наприклад, на проведення запуску деяких геостационарних супутників необхідні витрати перевищують 300 млн. доларів США, включаючи вартість ракети-носія. Тому в разі настання аварій чи катастроф космічної техніки, суб'єкти космічної діяльності зазнають значних збитків, що негативно впливає як на реалізацію окремих космічних проектів, так і на розвиток всієї космічної індустрії.

Водночас в процесі космічної діяльності шкода може бути заподіяна життю і здоров'ю громадян – екіпажу космічного апарату (космонавтам), персоналу об'єктів космічної інфраструктури, а також третім особам (державам, підприємствам, громадянам). Дані обставини обумовлюють необхідність захисту майнових інтересів учасників космічного проекту, персоналу та третіх осіб. Найбільш ефективним юридичним механізмом захисту таких інтересів, як свідчить світова практика, є цивільно-правовий інститут страхування.

Страхування як система захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб є необхідним елементом соціально-економічної системи суспільства. Застосування цивільно-правового інституту страхування в процесі здійснення будь-якого виду господарської діяльності надає юридичні гарантії відновлення порушених майнових інтересів у випадку настання непередбачених природних, техногенних та інших подій. Виплати страхових сум у більшості випадків виступають фактично єдиним засобом компенсації можливих збитків, яких можуть зазнати суб'єкти космічної діяльності та треті особи. На практиці не створено більш раціонального та надійного правового механізму захисту майнових інтересів суб'єктів при здійсненні космічної діяльності, ніж страхування. За останні роки спостерігається тенденція розвитку різноманітних видів підприємницької діяльності, пов'язаних з дослідженням та використанням космічного

простору, що об'єктивно активізувало процес становлення інституту страхування. Нині в Україні по суті можна говорити про формування нового цивільно-правового інституту страхування при здійсненні космічної діяльності.

Розвиток законодавства про страхування у сфері космічної діяльності потребує розробки Урядом України відповідно до статті 7 Закону України «Про страхування» порядку і правил проведення відповідного обов'язкового страхування. Відповідний нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів України є необхідною правовою передумовою для здійснення обов'язкового страхування при здійсненні космічної діяльності. У зв'язку з цим важливого значення набуває теоретико-правове забезпечення нормотворчої діяльності та використання відповідних напрацювань юридичної науки в даному напрямку. Результат вивчення юридичної та спеціальної літератури свідчить про теоретично низький рівень дослідження насамперед понятійного апарату щодо визначення страхування при здійсненні космічної діяльності.

Деякі автори, такі як Т. Г. Александрова і О. В. Мещерякова відзначають, що страхування космічної діяльності – це сукупність видів майнового страхування, пов'язаних з експлуатацією космічної техніки [1]. Певне поширення має підхід до визначення страхування ракетно-космічних ризиків як виду страхування [2]. Окремі дослідники розглядають страхування у сфері космічної діяльності як галузь страхування, яке об'єднує майнове страхування, особисте страхування, страхування фінансових ризиків, страхування політичних ризиків та страхування цивільної відповідальності [3].

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про космічну діяльність» космічна діяльність – це наукові дослідження, створення та застосування космічної техніки, використання космічного простору. У процесі реалізації космічних проектів і програм, як свідчить світова страхова практика, проводиться також страхування життя і здоров'я космонавтів, цивільної відповідальності за шкоду, заподіяну третім особам в процесі проектування та виготовлення космічної техніки і т.п. Так от, страхування при здійсненні космічної діяльності передбачає застосування різноманітних видів страхування.

У теоретичному плані певні особливості страхування ризиків космічної діяльності можна розкрити за допомогою наукової класифікації страхування за об'єктами, на які спрямовано страховий захист і відповідними областями страхування. Класифікація за вищевказаними правовими критеріями є загальноприйнятим підходом у теорії та практиці вітчизняного страхування. Одночасно видно, що накопичений у науці страхового права досвід щодо визначення областей та об'єктів страхування може бути використаний з

метою науково-правового визначення поняття страхування при здійсненні космічної діяльності.

Відшкодування шкоди, заподіяної суб'єктами космічної діяльності третім особам (громадянам або юридичним особам), забезпечується шляхом застосування такої галузі страхування, як страхування цивільної відповідальності. У процесі здійснення космічної діяльності об'єктом страхування відповідальності є майнові інтереси страхувальників, пов'язані з відшкодуванням шкоди, заподіяної третім особам під час проектування, виготовлення і експлуатації космічної техніки. Особливість страхування відповідальності полягає в тому, що відшкодування шкоди, заподіяної третім особам, здійснює потерпілому згідно норм законодавства безпосередньо страховик, а не її винуватець. Страхування відповідальності за своєю сутністю забезпечує захист майнових інтересів страхувальників або застрахованих осіб у разі заподіяння шкоди особистим немайновим благам громадян або їх майну, а також юридичним особам, які є третіми особами по відношенню до страхувальника (застрахованої особи).

На практиці, страхування при здійсненні космічної діяльності охоплює, зокрема:

а) страхування екіпажу космічного апарату (космонавтів), персоналу об'єктів космічної діяльності (особисте страхування);

б) страхування об'єктів космічної діяльності - космічного апарату, ракет-носіїв, засобів наземної космічної інфраструктури (майнове страхування);

в) страхування цивільної відповідальності суб'єктів космічної діяльності за шкоду, заподіяну третім особам при реалізації космічного проекту.

Характерною особливістю страхування космічних ризиків, по всій видимості, є різноманітність об'єктів і видів страхування. Виходячи з вищенаведеного, в теоретичному плані можна визначити страхування при здійсненні космічної діяльності як комплексну галузь страхування, яке охоплює особисте страхування, майнове страхування та страхування цивільної відповідальності. Саме комплексний характер страхування у сфері космічної діяльності, на нашу думку, забезпечує надійна й універсальна страхова захист майнових інтересів суб'єктів космічної діяльності в процесі дослідження і використання космічного простору.

Література

1. Александрова Т. Г., Мещерякова О. В. Коммерческое страхование (справочник) / Т. Г. Александрова, О. В. Мещерякова. – М.: Институт новой экономики, 1996. – 254 с.

2. Коммерческие возможности и перспективы космической деятельности. Новизна. Риски. Гарантии / Материалы международной конференции. – М., 1997. – С. 198.

3. Основы страховой деятельности: Учебник / Отв. ред. проф. Т. А. Федорова. – М.: Издательство БЕК, 1999. – 776 с.

УДК 349.342 (043)

Мороховець Н. О., студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Троцюк Н. В., старший викладач

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ЧЛЕНІВ ЕКІПАЖУ ЦИВІЛЬНИХ ПОВІТРЯНИХ СУДЕН

Сьогодні в Україні все більш актуальними є питання, які безпосередньо пов'язані з авіаційною сферою. Виникає необхідність висвітлення питань різноманітних аспектів діяльності екіпажу повітряного судна. Оскільки від дій екіпажу повітряного судна безпосередньо залежить здатність забезпечити безпеку польоту та не допустити виникнення авіаційних подій, на сьогодні важливим є дослідження питання правового регулювання робочого часу членів екіпажу цивільних повітряних суден (далі – ПС).

Прийнятими у квітні 2002 р. «Правилами визначення робочого часу та часу відпочинку екіпажів повітряних суден цивільної авіації України» (Наказ Міністерства транспорту України від 2 квітня 2002 р. № 219) встановлено, що робочий час екіпажу повітряного судна – це час, протягом якого екіпаж повітряного судна зобов'язаний виконувати роботу, визначену трудовим договором і правилами внутрішнього трудового розпорядку [4].

Весь робочий час екіпажу повітряного судна України поділяється на дві основні частини, залежно від того чи виконує свою роботу член екіпажу повітряного судна під час польоту, чи виконує її на землі. До першої частини робочого часу екіпажу повітряного судна України належить «польотний час або час польоту», – це загальний час з початку руху повітряного судна, за рахунок власної тяги з метою зльоту, до його зупинки після закінчення польоту. Це є часом найбільш інтенсивної діяльності осіб екіпажу повітряного судна, що вимагає напруженої розумової діяльності осіб екіпажу. До другої частини робочого часу входять: передпольотна підготовка, післяпольотна робота, аналіз польотів. До цього часу також входять і години очікування польотів, час перебування на різних чергуваннях або в резерві тощо, тобто той час, який мають витратити члени екіпажу повітряного судна для забезпечення виконання на належному, високому рівні своєї діяльності під час польоту [5, с. 119].